

ΜΕΓΑΛΗ ΒΔΟΜΑΔΑ ΚΑΙ ΠΑΣΧΑ

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΒΑΪΩΝ - ΜΕΤΑ ΒΑΪΩΝ ΚΑΙ ΚΛΑΔΩΝ

Η Κυριακή της Μεγάλης Εβδομάδας ονομάζεται έτσι, γιατί "μετά Βαΐων και κλάδων" έγινε η υποδοχή του Χριστού στα Ιεροσόλυμα. Ο Χριστός μπαίνει στην πόλη χωρίς την βασιλική πολυτέλεια, καθισμένος επί πώλου όνου, αντί για ροδοπέταλα και τελετές, τα μικρά παιδιά κουνούν τα βάγια των φοινίκων, αντί να τον υποδεχτούν οι πολιτικοί και

θρησκευτικοί ηγέτες του τόπου.

Χαρακτηριστικό έθιμο της ημέρας είναι ο στολισμός των εκκλησιών με βάγια, ενώ μετά τη λειτουργία ο παπάς ευλογεί και δίνει στους πιστούς σταυρούς από βάγια, τους οποίους βάζουμε στα εικονίσματα ή όπου αλλού χρειαζόμαστε προστασία.

Την Κυριακή των Βαΐων είναι έθιμο να τρώμε ψάρι.

ΜΕΓΑΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ - ΜΙΑ ΑΛΛΙΩΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Η Μεγάλη Δευτέρα είναι για την Εκκλησία αφορμή να θυμηθούμε τον Ιωσήφ, όπου τα αδέρφια του τον πουλάνε δούλο, βρίσκεται στην Αίγυπτο, η γυναίκα του κυρίου του, Πετεφρή, του επιτίθεται ερωτικά, αυτός την αποπέμπει, κλείνεται στη φυλακή, ερμηνεύει τα όνειρα του Φαραώ για τις παχιές και τις ισχνές αγελάδες, γίνεται στη συνέχεια ουσιαστικά πρωθυπουργός της Αιγύπτου, σώζει τον πατέρα του Ιακώβ, τ' αδέρφια του και όλο το λαό του Ισραήλ.

Η Εκκλησία, προβάλλοντας το υπόδειγμα του Ιωσήφ, μας δείχνει το ήθος της, που δεν είναι άλλο από την προσπάθεια απόκτησης της εσωτερικής ελευθερίας, και τον παραλληλίζει με τον Χριστό.

ΜΕΓΑΛΗ ΤΡΙΤΗ - ΤΟ ΤΡΟΠΑΡΙΟ ΤΗΣ ΚΑΣΣΙΑΝΗΣ

Το τροπάριο της Κασσιανής δεσπάζει στην ακολουθία της Μ. Τρίτης.

"Κύριε, η εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσα γυνή,... μυροφόρου αναλαβούσα τάξιν, οδυρομένη μύρα σοι προ του ενταφιασμού κομίζει". Μια γυναίκα αμαρτωλή, καταλαβαίνοντας την κατάσταση στην οποία βρίσκεται, αναλαμβάνει το ρόλο της Μυροφόρου, και φέρνει στο Χριστό μύρα, πριν από τον ενταφιασμό Του. Με μια συγκλονιστική χειρονομία αγάπης, σιωπηλή, αλείφει με μύρο τα πόδια του Κυρίου, και τα σκουπίζει με τα δάκρυα και τα μαλλιά της, δείχνοντας μ' αυτό τον τρόπο την έμπρακτη μετάνοιά της, την οποία ο Κύριος κάνει αποδεκτή!

Μυροφόρος η πόρνη γυναίκα, στην ψυχή της οποίας παρέμεινε η ευαισθησία και η συναίσθηση της αμαρτωλότητας.

Επίσης, η Μ. Τρίτη είναι για την Εκκλησία αφορμή να θυμηθούμε την παραβολή των ταλάντων. Κάποιος άρχοντας πραγματοποιεί ένα μακρινό ταξίδι, και πριν φύγει μοιράζει στους δούλους του τμήματα από την περιουσία του. Στον ένα δίνει πέντε τάλαντα, στον άλλο δύο, στον τρίτο ένα. Μετά την επιστροφή του οι δούλοι του δίνουν λογαριασμό. Αυτός που πήρε πέντε τάλαντα, εργάστηκε και παραδίδει συνολικά δέκα, αυτό που πήρε δύο παραδίδει τέσσερα, ενώ αυτός που πήρε ένα, το επιστρέφει, διότι θεωρεί ότι ο κύριος του είναι σκληρός και θέλει να θερίσει εκεί που δεν έσπειρε. Τότε ο άρχοντας διατάσσει να του πάρουν το τάλαντο και να το δώσουν σ' αυτόν που έχει τα δέκα και να τον τιμωρήσουν, αποκόπτοντάς τον ουσιαστικά από την κοινωνία με τους άλλους!

Η Εκκλησία προτείνει στον άνθρωπο να συνειδητοποιήσει πως ότι ξεχωριστό έχει, του δόθηκε από τον Θεό για να το καλλιεργήσει προς όφελος δικό του, αλλά κυρίως, προς όφελος των άλλων.

ΜΕΓΑΛΗ ΤΕΤΑΡΤΗ - Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Την Μεγάλη Τετάρτη το πρωί γίνεται η Προηγιασμένη Θεία Λειτουργία και το απόγευμα ή το βράδυ γίνεται το Μυστήριο του Αγίου Ευχελαίου, όπου ο παπάς διαβάζει επτά Ευαγγέλια κι επτά ευχές για να ευλογήσει λάδι που το χρησιμοποιούμε για τη θεραπεία ψυχικών και σωματικών ασθενειών. Μετά την ακολουθία του Ευχελαίου ο ιερέας σταυρώνει τους πιστούς με λάδι στο μέτωπο, τα μάγουλα, το πρόσωπο και τα χέρια.

Το ευχέλαιο, που γίνεται στις εκκλησίες, σε μερικούς τόπους, όπως στον **Πόντο**, γινόταν και στο σπίτι. Στα αντικείμενα που ευλογούνται στη διάρκεια αυτής της τελετής, αποδίδεται ξεχωριστή θεία ιδιότητα και δύναμη.

Στα **Κοτύωρα**, ο παπάς τη Μεγάλη Τετάρτη, γύριζε στα σπίτια για ευχέλαιο. Είχαν σε κάθε σπίτι, έτοιμα αυγά ωμά, αλεύρι και αλάτι. Ο παπάς τους έκανε ευχέλαιο και τη Μεγάλη Πέμπτη αφού έβαφαν τα αυγά, τα πήγαιναν μαζί με το "ευχελιασμένο" αλεύρι και το αλάτι, στην Εκκλησία στον Εσπερινό, μέσα σε καλάθια σκεπασμένα καλά με πανί.

Στη **Σπάρτη**, τρώνε κάθε πρωί, ένα κομμάτι από αυτό το αλεύρι. Τότε παρασκευάζεται και η νέα ζύμη, το προζύμι της χρονιάς. Η ζύμη του ψωμιού, μπορεί λόγω πολυκαιρίας και μακρόχρονης χρήσης να χάσει την αρχική της δύναμη και καθαρότητα. Για αυτό πρέπει να ανανεωθεί και να αποκτήσει νέα πλήρη δύναμη.

Έτσι στην **Αθήνα**, τη Μεγάλη Τετάρτη, η εκκλησάρισα, πήγαινε από σπίτι σε σπίτι και μάζωνε αλεύρι και το ζύμωνε χωρίς προζύμι. Ο παπάς, ακουμπούσε απάνω το Σταυρό με το Τίμιο Ξύλο και το ζυμάρι ανέβαινε. Αυτό θα ήταν το προζύμι της χρονιάς. Η εκκλησάρισα το μοίραζε κατόπιν στα σπίτια. Με αυτό, ζυμώνουν και τις κουλούρες της Λαμπρής.

ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΜΠΤΗ - Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΔΕΙΠΝΟΣ

Η Μ. Πέμπτη είναι η ημέρα του Μυστικού Δείπνου. Το πρωί γίνεται η Λειτουργία του Μεγάλου Βασιλείου και λέγεται για τους πιστούς ότι είναι καλό να λάβουν τη μέρα αυτή τη θεία κοινωνία.

Από τη Μεγάλη Πέμπτη, αρχίζουν κυρίως τα πασχαλινά έθιμα.

Από το πρωί οι γυναίκες καταγίνονται με το ζύμωμα. Ζυμώνουν τις κουλούρες της Λαμπρής με διάφορα μυρωδικά και τις στολίζουν με ξηρούς καρπούς και με στολίδια από ζυμάρι. Τα ονόματά τους ποικίλουν ανάλογα με το σχήμα που τους δίνουν.

Λέγονται κουτσούνες, κουζουνάκια, κοφίνια, καλαθάκια, δοξάρια, αυγούλες, λαζαράκια.

Στην **Κορώνη**, τις λαμπριάτικες κουτσούνες, τις ζυμώνουν με λάδι, μύγδαλα και γλυκάνισο. Βράζουν και δαφνόφυλλα και προσθέτουν το ζουμί για νοστιμάδα. Τις πλάθουν στρογγυλές σαν κουλούρες ή μακρουλές και τις περιπλέκουν μέσα σε ζυμάρι. Βάζουν στη μέση το κόκκινο αυγό και τη στολίζουν με αγκιναρίτσες, πουλάκια, αμύγδαλα και σουσάμι.

Βασική ασχολία της ημέρας είναι και το βάψιμο των Αυγών. Πάσχα δίχως κόκκινα αυγά δε γίνεται. Για αυτό και η Μεγάλη Πέμπτη λέγεται επίσης και Κόκκινη Πέμπτη ή "ΚοκκινοΠέμπτη". Το βάψιμο των αυγών γίνεται με ορισμένη εθιμοτυπία. Σε πολλά μέρη, είναι συγκεκριμένος ο αριθμός αυγών που θα βάψουν και οι τρόποι και τα μέσα βαφής που θα χρησιμοποιήσουν.

Σε ορισμένες περιοχές διατηρούν και κάποιες δεισιδαιμονίες: " πχ το δοχείο όπου βάφουν τα αυγά, πρέπει να είναι καινούριο, τη βαφή δεν την βγάζουν από το σπίτι, ούτε επιτρέπεται να τη χύσουν "

'Αλλοτε γυναίκες και άντρες ασχολούνταν με το γράψιμο ή το κέντημα των αυγών. Δηλαδή ζωγράφιζαν πάνω στα αυγά με λιωμένο κερί, πουλιά ή διάφορα άλλα σχήματα. Τα κορίτσια βάζουν στα αυγά και φτερά από χαρτί χρωματιστό, τους βάζουν ουρά, μύτη από ζυμάρι σαν πουλί και το κρεμούν από την οροφή.

Το αυγό, που περικλείνει μέσα του μια ζωή, έχει μια δύναμη, που σύμφωνα με μια παλιά αντίληψη, μεταδίδεται σε ανθρώπους, ζώα και φυτά. Την έννοια αυτή έχουν και τα πασχαλινά αυγά, των οποίων η δύναμη ενισχύεται και από κάποια άλλα στοιχεία.

Για παράδειγμα, όλα τα κόκκινα αυγά, δεν έχουν την ίδια χάρη.

" Θαυμαστές ιδιότητες, έχει κυρίως το αυγό της Παναγίας, το πρώτο αυγό που θα βάψουν και θα το βάλουν στο εικονοστάσι του σπιτιού " Με το αυγό της

Παναγίας, οι γυναίκες σταυρώνουν τα παιδιά ενώ μερικές φορές το αυγό έχει και κάποιες ανατρεπτικές ιδιότητες. Όπως για παράδειγμα, αν το αυγό είναι τριών χρόνων και τοποθετηθεί στην κοιλιά εγκύου γυναίκας ή ζώου, αποτρέπεται το ενδεχόμενο αποβολής "

Στα χωριά της **Καρδίτσας**, πιστεύουν ότι το πασχαλινό αυγό έχει θεραπευτικές ικανότητες. Λένε μάλιστα ότι όσοι έχουν αιματώδη στίγματα στο ασπράδι των ματιών τους και σπάσουν το φυλαγμένο από πέρσι πασχαλινό αυγό και βάλλουν επάνω τον κρόκο, θα βρουν τη γιατρεία τους.

Εξαιρετικές ιδιότητες έχουν και τα ευαγγελισμένα αυγά, εκείνα δηλαδή που στέλνονται στην εκκλησία για να λειτουργηθούν.

Στη **Σινώπη**, βάφονται τόσα αυγά όσα τα άτομα του σπιτιού και ένα της Παναγίας. Το βράδυ τα βάζουν σε ένα κουτάκι και τα πηγαίνουν στην Εκκλησία για να διαβαστούν. Τα τοποθετούν κάτω από την Αγία Τράπεζα και τα αφήνουν εκεί έως την Ανάσταση.

Τα τσόφλια αυτών των αυγών, τα βάζουν στις ρίζες των δέντρων για να πιάσουν όλοι οι καρποί.

Στον ίδιο σκοπό, αποβλέπει και το έθιμο των χωρικών της Δυτικής Μακεδονίας, όπου το αυγό που θα πρωτοβάψουν τη Μεγάλη Τετάρτη τα μεσάνυχτα, (γιατί τότε βάφονται τα αυγά) θα ταφεί στην πρώτη αυλακιά του χωραφιού, εκεί ακριβώς όπου θα πρωταρχίσει το αλέτρι. Αυτό γίνεται για να βλαστήσει ο σπόρος με τη ζωτική δύναμη που έχει μέσα του το αυγό.

Η σύμπτωση ασκεί πάντα ιδιαίτερη γοητεία στο πνεύμα του λαού. Έτσι όσα αυγά, γεννήσουν οι κότες τη Μεγάλη Πέμπτη, έχουν εξαιρετικά θαυμαστές ιδιότητες και αποτρέπουν κάθε κακό.

Στο **Σοποτό των Καλαβρύτων**, τα αυγά που γεννιούνται τη Μ. Πέμπτη, τα πηγαίνουν στην Εκκλησία την ίδια μέρα, και αφού διαβαστούν, τα θάβουν πάλι την ίδια μέρα σταυρωτά στο αμπέλι για να μην το τρώει το σκαθάρι ή για να μην πέσει χαλάζι.

Στην Κορώνη, τα φυλάνε στο σπίτι και τα τρώνε όποτε τους πονάει ο λαιμός, γιατί πιστεύουν ότι κάνουν πολύ καλό.

ΤΟ ΧΡΩΜΑ ΤΩΝ ΑΥΓΩΝ

Το γιατί τα αυγά βάφονται κόκκινα δεν είναι γνωστό. Σύμφωνα με μια παράδοση από την Καστοριά, όταν αναστήθηκε ο Χριστός το είπαν σε μια γυναίκα και αυτή δεν το πίστεψε και είπε.

"Όταν τα αυγά που κρατώ θα γίνουν κόκκινα τότε θα αναστηθεί και ο Χριστός. Και αυτά έγιναν κόκκινα"

Για μερικούς βάφονται κόκκινα σε ανάμνηση του χυμένου αίματος του Χριστού. Για άλλους το κόκκινο χρώμα είναι έκφραση χαράς για το ευτυχισμένο γεγονός της Ανάστασης του Κυρίου και συνάμα μέσο αποτρεπτικό κάθε κακού.

Αξίζει να αναφερθεί ότι χρωματιστά, κυρίως κόκκινα αυγά, μνημονεύονται στην Κίνα, για γιορταστικούς σκοπούς τον 5ο αιώνα και στην Αίγυπτο το 10ο αιώνα. Το 17ο αιώνα τα βρίσκουμε τόσο στους Χριστιανούς όσο και στους Μωαμεθανούς (Μεσοποταμία, Συρία).

Μερικοί υποθέτουν ότι τα κόκκινα αυγά του Πάσχα, διαδόθηκαν στην Ευρώπη, την Ασία και την Κίνα από ένα έθιμο των Καλανδών. Άλλοι θεωρούν αρχική κοιτίδα τους την Αίγυπτο.

Την ίδια σημασία έχει και η ανάρτηση κόκκινων υφασμάτων από τα παράθυρα την Μεγάλη Πέμπτη.

Στη **Μεσημβρία** την Κόκκινη Πέμπτη, βάφουν κόκκινα τα αυγά αλλά και ένα πανί. Το κρεμούν έξω από ένα παράθυρο για 40 μέρες. Το πανί αυτό, ονομάζεται κοκκινοπεμπτιάτικο.

Στην **Κιο**, το πρωί της Μεγάλης Πέμπτης, πριν την ανατολή του Ηλίου σηκώνονταν η νοικοκυρά και κρεμούσε σε ένα από τα ανατολικά παράθυρα του σπιτιού ένα κόκκινο πανί για να το δει ο ήλιος.

Στην **Καστοριά**, απλώνουν στα παράθυρα κόκκινες βελόντζες και κόκκινα μαντήλια.

Τη Μεγάλη Πέμπτη, όταν τη Νύχτα διαβάζονται τα δώδεκα Ευαγγέλια και γίνεται η τελετή της Σταύρωσης του Χριστού, η συγκίνηση της λαϊκής ψυχής για το θείο δράμα κορυφώνεται. Σε πολλά μέρη γυναίκες και κορίτσια, διανυκτερεύουν στην εκκλησία, "φυλάγουν και μοιρολογούν το Χριστό" όπως συνηθίζουν να κάνουν για κάθε αγαπημένο τους νεκρό.

Η εξαιρετική ιερότητα των όσων τελούνται στις λειτουργίες της Μ. Πέμπτης και της Μ. Παρασκευής, προσδίδει κατά τη λαϊκή πίστη, σε όλα τα αντικείμενα της λατρείας, (ύψωμα, λάδι, λουλούδια, κεριά) ξεχωριστή θεία δύναμη.

Έτσι, **το ύψωμα της Μεγάλης Πέμπτης**, οι γυναίκες σε πολλά μέρη της εβδομάδας, το βάζουν σε ένα σακουλάκι που έχει μέσα λουλούδια και το φυλάγουν πίσω από τα εικονίσματα για θεραπευτικές χρήσεις.

Στη **Ζάκυνθο**, επτά αγνές παρθένες, καθαρίζουν το σιτάρι ανά κόκκο, το πλένουν και το απλώνουν στον ήλιο, το αλέθουν και το ζυμώνουν για να κατασκευάσουν λειτουργία.

Εξίσου θαυμαστές ιδιότητες αποδίδουν και στα κεριά που ανάβουν, όταν διαβάζονται τα Δώδεκα Ευαγγέλια.

Σε πολλά μέρη το κεριό αυτό, που μένει άκαυτο, το φυλάνε για φυλαχτό και όταν μπουμπουνίζει το χειμώνα και βρέχει δυνατά, το ανάβουν για να μην πέσει αστροπελέκι.

Η νύχτα της Μεγάλης Πέμπτης, θεωρείται κυρίως από τις γυναίκες, ως η ιδανικότερη στιγμή για τον αγιασμό ειδών καθημερινής χρήσης, για την τέλεση μαγανειών για την αποτροπή ασθενειών και για την παρασκευή φυλαχτών.

Σε πολλές περιοχές, κάθε οικογένεια φέρνει στην Εκκλησία ψωμί, αλάτι, αυγά και νερό σε φιάλη για να αγιαστούν.

Στη **Λήμνο**, στην ανάγνωση των Δώδεκα Ευαγγελίων, οι πιστοί τοποθετούν κάτω από την Αγία Τράπεζα μπουκάλια με νερό και τα παίρνουν μόνο τη Λαμπρή. Πλένουν τους ασθενείς με αυτό το νερό και τους σαραντίζουν, δηλαδή τους ραντίζουν 40 φορές με ένα κλωνί βασιλικό. Το ίδιο κάνουν και στα ζώα.

Στα **Κούρεντα**, τα κορίτσια στην εκκλησία γνέθουν νήματα, διαφόρων χρωμάτων τα οποία δένονται στα κουδούνια των ζώων για να είναι καλά. Τα κόκκινα τα κρατούν και αν τα πρόβατα αρρωστήσουν τους τρυπούν τα αυτιά και περνούν το κόκκινο νήμα για να γιατρευτούν.

Στην **Αγιάσο Λέσβου**, οι γυναίκες στα Δώδεκα Ευαγγέλια κάθε φορά που τελειώνει ένα Ευαγγέλιο, έφτιαχναν με το κεριό ένα σταυρό. Μάζευαν 12 σταυρούς και τους κολλούσαν στις γωνίες του σπιτιού για να φοφήσουν οι ψύλλοι και οι κοριοί.

Υπάρχει η κοινή αντίληψη ότι οι ψυχές των νεκρών την Μ. Πέμπτη, όταν ο Σωτήρας κατεβαίνει στον Άδη, λυτρώνονται και ξανασαίνουν. Για αυτό και οι συγγενείς τους την ημέρα αυτή, ή τις επόμενες, επισκέπτονται τα νεκροταφεία και αφήνουν πάνω στους τάφους προσφορές ή μοιράζουν στη μνήμη τους τροφές.

Στο **Λοζέτσι της Ηπείρου**, τη Μεγάλη Πέμπτη, κάνουν ύψωμα, βράζουν σιτάρι και το πηγαίνουν στην Εκκλησία. Ο παπάς κάνει συλλείτουργο και μνημονεύει τις ψυχές.

Στη **Ρόδο**, τη Μεγάλη Πέμπτη, στα Δώδεκα Ευαγγέλια, ανάβονται φωτιές με χοντρούς κορμούς πεύκων, στις οποίες τα παιδιά πηδούν και καίνε το Μάρτη τους.

Στις **Μέτρες της Θράκης** τα παιδιά κάνουν το ομοίωμα του Ιούδα και το περιφέρουν στα σπίτια, ζητώντας καψίδια. Κάθε νοικοκυρά δίδει κλαδιά αμπελιού, λινάτσα ή περιχύνει στο ομοίωμα πετρέλαιο.

Τα παιδιά σηκώνουν τον Ιούδα και τραγουδούν:

" Ράτσα Κεράτς-α/ δως μια κληματσίδα/ να κάψουμε τον Οβριγιό/πόχει πολλή κασίδα/ οβριγιός φορεί φτερό/ στο κεφάλι τ' το ξερό "

Το ομοίωμα καίγεται την επομένη στον Επιτάφιο. Μόλις ξημερώσει κρεμούν ένα κόκκινο ύφασμα στο ανατολικό παράθυρο του σπιτιού για να το δει ο ήλιος.

Στη **Μονή της Πάτμου**, το πρωί της Μεγάλης Πέμπτης, γίνεται στο ύπαιθρο αναπαράσταση του ιερού νιπτήρα και της προσευχής του Κυρίου στο Όρος των Ελαιών.

Το βράδυ, την ώρα της ανάγνωσης των Δώδεκα Ευαγγελίων, ανάβουν φωτιά, απομίμηση της φωτιάς στην αυλή του Καϊάφα, όπου ήταν παρών ο Απόστολος Πέτρος.

Η τάση του λαού να μιμείται τα θεία Πάθη είναι έκδηλη.

Στις **Κυδωνίες** οι πιο θρήσκοι, τρώνε μια φορά τη μέρα, μόνο το μεσημέρι, γιατί μια φορά έγινε ο Μυστικός Δείπνος.

Στην **Θράκη**, την Κόκκινη Πέμπτη και τις δυο επόμενες, δεν πλένονται ούτε απλώνονται ρούχα, διότι καταστρέφονται τα αμπέλια και τα σπαρτά.

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ - Η ΤΑΦΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Η Μεγάλη Παρασκευή, είναι ημέρα απόλυτης αργίας και νηστείας. Σχεδόν ολόκληρη η μέρα, αφιερώνεται στην Αποκαθήλωση του Εσταυρωμένου και στην Ακολουθία του Επιταφίου. Ο λαός ζει με κατάνυξη το θείο δράμα. Η έντονη του επιθυμία να συμμετάσχει στο πάθος του Κυρίου, διαφαίνεται και από κάποιες απλές, ωστόσο χαρακτηριστικές

του πράξεις, τη Μεγάλη Εβδομάδα.

Στα χωριά της **Πυλίας**, την Μεγάλη Παρασκευή, πίνουν ξίδι και καπνιά για να δείξουν την αγάπη τους στο Χριστό, που τον πότισαν ξύδι. Στην Κρήτη, τη Μεγάλη Παρασκευή, τρώνε νερόβραστα φαγητά με ξύδι, σαλιγκάρια βραστά, των οποίων το ζουμί μοιάζει με ξύδι.

Στην **Κορώνη**, ούτε φωτιά ανάβουν, ούτε μαγειρεύουν, ούτε μπουκιά βάζουν στο στόμα τους. Κάποιοι βάζουν σε ένα ποτήρι ξύδι, ρίχνουν μέσα και λίγη αράχνη και πίνουν τρεις γουλιά γιατί έτσι πότισαν και το Χριστό.

Όταν κατά το μεσημέρι, γίνει η Αποκαθήλωση και εκτεθεί σε προσκύνημα η χρυσοϋφαντη παράσταση του νεκρού Ιησού, πάνω σε φορητό κουβούκλιο, τότε αρχίζει ο στολισμός του Επιταφίου. Το στολισμό κάνουν τα κορίτσια της ενορίας, με άνθη της άνοιξης: βιολέτες, μενεξέδες, τριαντάφυλλα, λεμονανθοί. Όλα τα λουλούδια πλέκονται σε στεφάνια και γιρλάντες και ο Επιτάφιος γίνεται όλος μια κορόνα από άνθη.

Σε πολλούς τόπους, τα κορίτσια ενώ στολίζουν τον Επιτάφιο, ψάλλουν το μοιρολόγι της Παναγίας, μεγάλο θρησκευτικό τραγούδι που ιστορεί τη σταύρωση του Ιησού και εκφράζει τον πόνο της Αγίας του Μητέρας.

Και αμέσως αρχίζει η συρροή του κόσμου και το προσκύνημα του Επιταφίου. Παρθένες με κάνιστρα γεμάτα λεμονόφυλλα, ή τριαντάφυλλα στέκονται κοντά του και ραίνουν με μύρα το νεκρό Ιησού. Οι προσκυνητές, προπάντων γυναίκες και παιδιά αφού φιληθούν, περνούν κάτω από τον Επιτάφιο, "για να τους πιάσει η χάρη" όπως λένε.

Όταν νυχτώσει αρχίζει η ακολουθία και η περιφορά του Επιταφίου. Η πομπή σχηματίζεται από τα Εξαπτέρυγα και το Σταυρό μπροστά, τον Επιτάφιο και τους ιερείς πιο πίσω. Στις πόλεις προηγούνται οι μουσικοί, παίζοντας πένθιμα εμβατήρια. Ο κόσμος που ακολουθεί κρατάει στα χέρια αναμμένες λαμπάδες. Κατά διαστήματα η πομπή σταματά σε πλατείες και σταυροδρόμια και εκεί οι ιερείς ψάλλουν δεήσεις.

Σε πολλές περιοχές, την ώρα της περιφοράς του Επιταφίου, ανάβουν φωτιές, στις οποίες καίγονται θυμιάματα, ενώ σε άλλες καίγεται ο Ιούδας.

Στο **Μελιγαλά**, τη Μεγάλη Παρασκευή το βράδυ, ανάβουν "φουνταρίες". Κάθε νοικοκυρά, όταν σημαίνει η καμπάνα για τον Επιτάφιο, ρίχνει μπροστά στην πόρτα του σπιτιού της δυο - τρία μάτσα κληματόβεργες και τους βάζει φωτιά. Μέχρι να βγει ο Επιτάφιος, οι κληματόβεργες έχουν πλέον γίνει θράκα. Την ώρα που ο παπάς περνά έξω από το δρόμο του σπιτιού της, η νοικοκυρά ρίχνει πάνω στη θράκα μια χούφτα μοσχολίβανο και ο παπάς κάνει εκεί παραστάσιμο.

Στις **Μέτρες της Θράκης**, η πομπή του Επιταφίου, σταματά έξω από ένα παρεκκλήσι, όπου εκεί βρίσκεται έτοιμη η φωτιά για να καεί ο Ιούδας. Τη στιγμή που ο Ιερέας διαβάζει το σχετικό Ευαγγέλιο, ανάβουν τη φωτιά και καίνε τον Ιούδα. Παίρνουν μια χούφτα από εκείνη τη στάχτη και τη ρίχνουν στα μνήματα.

Στην **Κιο**, τη Μεγάλη Παρασκευή που γυρίζουν τον Επιτάφιο, σταματούν στις διασταυρώσεις και μνημονεύουν. Επίσης οι πόρτες των σπιτιών τους μένουν ανοιχτές, για να μπει μέσα η Θεία Χάρη. Οι άνθρωποι πηγαίνουν νωρίτερα και τοποθετούν χώμα στα σημεία που θα σταματήσει ο επιτάφιος. Μόλις τελειώσει η λειτουργία, πηγαίνουν και παίρνουν από εκείνο το χώμα και το σκορπούν στο σπίτι για να χαθούν οι κοριοί.

Στο **Κατσιδόνι Κρήτης**, την ώρα που λέει ο παπάς στην Εκκλησία, εν καλάμω κάνουν σταυρούς από καλάμι για να διώξουν τους ποντικούς από τα κουκιά.

Σε ορισμένες περιοχές, όπως για παράδειγμα στη **Λέσβο**, δεν ανάβουν φωτιές μόνο τη Μεγάλη Παρασκευή, αλλά και τις υπόλοιπες μέρες από τη Μεγάλη Τετάρτη μέχρι το Μεγάλο Σάββατο.

Ξεχωριστή σημασία έχει και η συνήθεια των **Σερραίων** γυναικών, να τοποθετούν στη διάρκεια της περιφοράς του Επιταφίου, πάνω σε τραπέζι μπροστά από το κατώφλι της Εξώπορτας, την εικόνα του Εσταυρωμένου ανάμεσα σε άνθη, αναμμένα κεριά και θυμιάματα. Δίπλα τοποθετούν ένα πιάτο με χλόη φακής, ή κριθαριού, την οποία έχουν φυτέψει για αυτό το σκοπό, κάποια ημέρα της Μεγάλης Σαρακοστής. Το έθιμο συναντάται και σε άλλες περιοχές και θυμίζει τους Κήπους του Αδώνιδος.

Στη γιορτή του Αδωνη, οι γυναίκες ντυμένες πένθιμα, τοποθετούσαν επάνω σε νεκροκρέβατο κέρινα ομοιώματα του Αδωνη, γύρω από τα οποία έβαζαν άνθη και τους λεγόμενους "κήπους" δηλαδή γλάστρες όπου είχαν φυτέψει μαραθα ή άλλα φυτά, που γρήγορα μαραίνονται, αλλά και γρήγορα ξανά ανθίζουν. (για να συμβολίζουν, την πρόωρα μαραμμένη νεότητα του Αδωνη)

Όπως στα κεριά της Μεγάλης Πέμπτης, έτσι και στα λουλούδια του Επιταφίου, (Χριστολούλουδα, Σταυρολούλουδα) αποδίδεται μεγάλη θαυματουργός Δύναμη. Σε πολλούς μάλιστα τόπους, η διανομή τους γίνεται από τον ίδιο τον ιερέα. Ορισμένες φορές, εντελώς άτοπα στη θρησκευτική αντίληψη, μπαίνει και το μαγικό στοιχείο.

Τα λουλούδια δηλαδή του Χριστού, για να έχουν δραστικότερη ενέργεια πρέπει να τα κλέψουν !!

Στη **Σπάρτη**, όταν γυρίσουν τον Επιτάφιο, τον ξεστολίζει ο καντηλανάφτης, ο οποίος παίρνει τα κεριά και τα φυλάει. Την άλλη μέρα, τα βάζει ο παπάς σε ένα δίσκο με τα σταυρολούλουδα και τα μοιράζει στις γυναίκες. Τα λουλούδια αυτά, οι γυναίκες τα κρατούν ως φυλαχτό και όταν αρρωστήσει ένα παιδάκι

βάζουν στα κάρβουνα λίγο νερό και μερικά σταυρολούλουδα και το λιβανίζουν.

Στην **Πάρο**, τα κεριά του Επιταφίου, τα φυλούν και όταν έχει φουρτούνα, βρέχει ή αστράφτει, τα ανάβουν να περάσει η κακοκαιρία. Ακόμα, στο εικονοστάσι, τοποθετείται και κλαδί ελιάς, που παραμένει εκεί ως αγιώτικο.

ΑΛΛΑ ΕΘΙΜΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

Αγυρμός παιδιών

Στην Κορώνη, τη Μεγάλη Παρασκευή το πρωί, τα παιδιά, κρατώντας ένα σταυρό στο χέρι, γυρνούν από σπίτι σε σπίτι και λένε τα πάθη του Χριστού. Τα φιλεύουν με κουλούρια, κόκκινα αυγά ή λεφτά.

Στο Καστανόφυτο Καστοριάς, τα παιδιά του χωριού, παίρνουν από την εκκλησία το χελιδόνι, (ξύλινο ομοίωμα περιστεριού) το κρατούν με ένα ξύλο ψηλά, το στολίζουν με λουλούδια και το περιφέρουν στα σπίτια. Κατά την περιφορά μαζεύουν δώρα, αυγά κόκκινα κα

Περιοδεία στα ξωκλήσια

Στα Τελώνια της Λέσβου, τη Μ. Παρασκευή, οι κάτοικοι σηκώνονται τα χαράματα και γυρίζουν στα ξωκλήσια. Πρέπει να επισκεφθούν 9-13 ξωκλήσια. Ανάβουν κεριά και θυμίαμα.

Επίσκεψη στο νεκροταφείο

Αποθέτουν στεφάνια και θυμιατίζουν.

Λιτανεία του Εσταυρωμένου

Στη Ζάκυνθο, το μεσημέρι της Παρασκευής, περιφέρουν τον Εσταυρωμένο στην πόλη.

Παρασκευή νέας ζύμης

Στην Ανατολική Κρήτη, την ώρα που λέει ο παπάς, το πρώτο ευαγγέλιο, της Μ. Παρασκευής, η παπαδιά βαστά αλεύρι και νερό, κάνει προζύμι με τις ευχές του Ευαγγελίου και το προζύμι ανεβαίνει.

ΜΕΓΑΛΟ ΣΑΒΒΑΤΟ - "ΔΕΥΤΕ ΛΑΒΕΤΕ ΦΩΣ"

Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ

Το πρωί γίνεται η Λειτουργία του Μεγάλου Βασιλείου, είναι η προαναγγελία του μεγάλου γεγονότος και το βράδυ γίνεται η Ακολουθία της Αναστάσεως. Λίγο πριν τα μεσάνυχτα, όλα τα φώτα της εκκλησίας σβήνουν και πέφτει παντού σκοτάδι. Στις 12 το βράδυ, ο ιερέας ψάλλει το "Δεύτε λάβετε φως" και βγαίνει με τη λαμπάδα του αναμμένη μέσα από την Ωραία Πύλη και δίνει φως στους εκκλησιαζόμενους.

Στη συνέχεια οι πιστοί βγαίνουν έξω από την εκκλησία, όπου ο παπάς διαβάζει το Ευαγγέλιο της Αναστάσεως και μόλις τελειώσει ψάλλει το "Χριστός Ανέστη..." Αμέσως μετά αρχίζουν να πέφτουν πυροτεχνήματα και βεγγαλικά. Μετά την Ανάσταση, οι πιστοί μεταφέρουν στο σπίτι τους το Άγιο Φως. Στην είσοδο του σπιτιού τους, κάνουν, με τον καπνό της λαμπάδας, το σχήμα του σταυρού.

Μετά ανάβουν το καντήλι και προσπαθούν να το κρατήσουν τουλάχιστον τρεις με σαράντα ημέρες. Στη συνέχεια κάθονται στο Πασχαλινό τραπέζι για να φάνε την πατροπαράδοτη μαγειρίτσα (σούπα από αρνίσια ή βοδινά εντόσθια). Τσουγκρίζουν κόκκινα αυγά και τρώνε κουλούρια και τσουρέκια. Για να φτιάξουν τις λαμπρόπιτες, βάζουν ζυμάρι μέσα σε στρογγυλό ταψί, και φτιάχνουν κάτι σαν πηγάδι μέσα στη μέση της ζύμης, το γεμίζουν με γέμιση από τυρί και αυγά και τις αλείφουν με αυγό πριν τις ψήσουν.

Στα **Καλάβρυτα** - "Τις λαμπάδες του ναού ανάβουν κατά οικογένειες, ενώ ψάλλουν το "Δεύτε λάβετε φως".

Στο Ραφομάτι **Αρκαδίας** - "Πρώτη παίρνει φως μια νιόνυφη και φιλάει το χέρι του παπά και τον δίνει το τσιμπιλχανέ" (χρήματα).

Στην **Αθήνα** - Τα κορίτσια ανάβουν την λαμπάδα τους από λαμπάδα κάποιου άντρα, για να παντρευτούν.

Στη Χίο, όταν ο παπάς διαβάζοντας το Ευαγγέλιο λέει: "και σεισμός εγένετο μέγας" και ψάλλεται το Χριστός Ανέστη, η ατμόσφαιρα δονείται από τις κωδωνοκρουσίες, τους πυροβολισμούς, τους κρότους των κροτίδων και πυροτεχνημάτων. Μερικές φορές στόχος των κροτίδων που εκσφενδονίζονται είναι ο ίδιος ο παπάς.

Στην **Κορώνη** της Μεσσηνίας ένα πραγματικό πανδαιμόνιο γίνεται στους δρόμους, όπου πολλοί σπάνε πήλινα κανάτια, όπως λένε στη **Ζάκυνθο**, "για τη χάρη του Χριστού και την πομπή των Οβραίων", αλλά στην ουσία, για την εκφόβιση των δαιμόνων που αντιμάχονται την Ανάσταση του Σωτήρος.

Στη Σινώπη, οι πιστοί δεν λησμονούν το πάθος τους κατά του Ιούδα και όταν πει ο παπάς το Χριστός Ανέστη, τότε θα πάρει ο καθένας από κάτω ένα δαφνόφυλλο να το κάψει, γιατί η δάφνη είναι καταραμένο δέντρο. (από τη δάφνη κρεμάστηκε ο Ιούδας)

Στην Κέρκυρα, το Μεγάλο Σάββατο γεμίζουν στην αγορά ένα κάδο με νερό και τον στολίζουν με πρασινάδες και λουλούδια. Όποιος περάσει από κει πρέπει να ρίξει στη μαστέλα ένα νόμισμα. Και μόλις σημάνουν οι καμπάνες της Ανάστασης, όσοι βρεθούν κατά τύχη εκεί κοντά, παίρνουν νερό από τον κάδο και πλένουν το πρόσωπο και τα χέρια τους, για να καθαριστούν από κάθε βρωμιά και αμαρτία. Συγχρόνως οι γυναίκες δαγκώνουν, στο σπίτι τους, όποιο σιδερένιο αντικείμενο βρουν πρόχειρο, (ένα κλειδί στη Ζάκυνθο), λέγοντας "Σιδερένιο το κεφάλι μου !".

Στη Φθιώτιδα τη νύχτα που γίνεται η Ανάσταση, ένας Επίτροπος της Εκκλησίας παίρνει μια σκλίδα (καλάμι από βρίζα) αγιασμένη από τον αγιασμό των Φώτων, ανεβαίνει στο καμπαναριό ψηλά και την ανάβει για να προφυλάξουν ολόκληρη την περιοχή από το χαλάζι. Ο τόπος που θα δει το φως αυτής της σκλίδας δεν κινδυνεύει από χαλάζι. Το Αγιο Φως της Ανάστασης, που θα φωτίσει το αγιασμένο από τα Φώτα καλάμι, έχει την δύναμη να προστατεύσει ολόκληρη την περιοχή που θα φωτίσει από το φως της Ανάστασης.

Στη Βινία των Αγράφων την ώρα που θα πει ο παπάς το Χριστός Ανέστη, οι Χριστιανοί καίνε το φανό. Μαζεύουν τα παιδιά ξερά κλαδιά πάνω στο βράχο, που είναι αντίκρυ στο χωριό και λέγεται Σουφλί. Ακούγοντας το πρώτο Χριστός Ανέστη, τρέχουν με τη λαμπάδα στο χέρι (που την άναψαν, όταν ο παπάς είπε "Δεύτε λάβετε φως") και λαμβάνουν φωτιά στο φανό".

Στα χωριά της **Λήμνου** "στη Δευτερανάσταση" πήγαιναν κληματσίδες, τις έστηναν ολόρθες και έβαζαν φωτιά".

Στη **Σύρο** το Μεγάλο Σάββατο αρχίζει με το κάψιμο του φανού, στη θέση στην Κιουρά της Πλάκας. Το Πανελλήνιο αυτό έθιμο έχει σχέση με τη δεισιδαιμονία του λαού μας που πιστεύει ότι η καταστροφή του ομοιώματος του προδότη θα τον απαλλάξει από τα όποια δεινά.

Η Ανάσταση του Χριστού είναι και για το λαό σύνθημα αγάπης, το οποίο εκδηλώνεται με τον αμοιβαίο ασπασμό των εκκλησιαζόμενων. Σε μερικούς μάλιστα τόπους το "**φίλημα της αγάπης**" είτε κατά την νύκτα της Ανάστασης είτε κατόπιν στη Δεύτερη Ανάσταση (τη λεγόμενη και Αγάπη) γίνεται με αρκετή ιεροπρέπεια στην Εκκλησία.

Στα χωριά της **Πυλίας**, παλαιότερα τη νύχτα της Ανάστασης και στην "Αποκερασά" (β' Ανάσταση) ένας ένας έβγαιναν από την εκκλησιά και ανασπάζονταν τους άλλους και στεκότανε στην αράδα, για να τον

ανασπαστούν κι αυτόν όσοι θα έβγαιναν αργότερα. Έτσι έκαναν μian αράδα ως την άκρη. Έδιναν τα χέρια, έλεγαν Χριστός Ανέστη, φιλιόντουσαν και όσοι ήταν μαλωμένοι και θέλανε να συχωρεθούν δέχονταν τη συγχώρεση.

Στα **Νένητα της Χίου**, κατά την ώρα που ασπάζονταν την εικόνα της Ανάστασης και το Ευαγγέλιο, γινόταν συγχρόνως και ασπασμός μεταξύ των εκκλησιαζόμενων, οι οποίοι αντάλλασσαν και τα στασίδια τους σαν σημείο εγκάρδιας αγάπης.

ΚΑΘΑΓΙΑΣΜΟΣ ΑΥΓΩΝ

Με την τελετή της Ανάστασης συνάπτονται και μερικά λαϊκά έθιμα, όπως ο αγιασμός των κόκκινων αυγών. "Τα ανεστημένα αυγά" ή "τ' αυγά του Καλού Λόγου" έχουν, όπως και "τα ευαγγελισμένα αυγά" της Μ. Πέμπτης, εξαιρετικές ιδιότητες.

Στη **Σινώπη**, το Μ Σάββατο το πρωί, έβαζαν σ ένα καλαμάκι τόσα αυγά, όσα άτομα είχε η οικογένεια, και τα πήγαιναν στην Ανάσταση, για ν' ακούσουν τον Καλό Λόγο, "το Χριστός Ανέστη"!

Στη **Δυτ. Μακεδονία** τα τοποθετούν παραπλεύρως της Ωραίας Πύλης, κάτω από την εικόνα του Χριστού, στη **Σέριφο** κάτω από το προσκυνητάρι "για ν' ακούσουν το Χριστός Ανέστη", στο **Γουρουνάκι Χασίων** "άμα τελειώσει η λειτουργία και διαβάσει όλα τ' αυγά ο παπάς, θα βγούνε οι κάτοικοι έξω και θα πάνε ένας-ένας να σπάσουν το αυγό τους από το ξύλινο σήμαντρο, που είναι κρεμασμένο έξω από την εκκλησία".

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Η ημερομηνία εορτασμού του Πάσχα, καθορίστηκε από την Πρώτη Οικουμενική Σύνοδο της Βιθυνίας στη Νίκαια, το 325 μ. Χ. Αποφασίστηκε να γιορτάζεται την πρώτη Κυριακή μετά την πανσέληνο της εαρινής ισημερίας και μετά το Πάσχα των Ιουδαίων.

Σε πολλά μέρη της Ελλάδας την Κυριακή του Πάσχα ψήνουν το αρνί στη σούβλα, μαζί με το κοκορέτσι. Το αρνί που τρώμε το Πάσχα συμβολίζει τον Χριστό που θυσιάστηκε σαν το αρνί για την σωτηρία όλης της ανθρωπότητας.

Το απόγευμα στην Εκκλησία γίνεται ο Εσπερινός της Αγάπης. Οι Χριστιανοί ανταλλάσσουν αδελφικό ασπασμό διαβάζοντας το Ευαγγέλιο σε διάφορες σε διάφορες γλώσσες. Από την Κυριακή του Πάσχα και για 40 ημέρες οι Ορθόδοξοι Χριστιανοί χαιρετούν ο ένας τον άλλον λέγοντας "Χριστός Ανέστη" και απαντώντας "Αληθώς Ανέστη".

ΚΑΘΑΓΙΑΣΜΟΣ ΑΜΝΟΥ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Την Κυριακή του Πάσχα εκτός απ' τα αυγά σε μερικά μέρη καθαγιάζεται και ο Αμνός του Πάσχα και διανέμεται στους εκκλησιαζόμενους από τον παπά. Αυτοί φέρνουν τη μερίδα τους στο σπίτι τους και όλα τα μέλη της οικογένειάς τους παίρνουν από το αγιασθέν κρέας. Αυτό είναι "το καταβόλι" **των Κερκυραίων**.

ΤΟ ΠΑΣΧΑΛΙΝΟ ΤΡΑΠΕΖΙ

Μετά τα μεσάνυχτα του Μεγάλου Σαββάτου και τις πρώτες πρωινές ώρες της Κυριακής του Πάσχα οι πιστοί κατά παλιά συνήθεια, μόλις επιστρέψουν από την Εκκλησία, παρακάθονται σε πρόγευμα και γεύονται κάποια πατροπαράδοτα φαγητά: μαγειρίτσα και σαλάτα με σαρδέλες ή ψητό της κατσαρόλας σε πολλά μέρη, τυρόπιτα και γαλατόπιτα στην **Ήπειρο** κ.α..

Σαν πρώτο όμως φαγητό τρώνε παντού κόκκινο αυγό, σύμφωνα με το τάμα που έκαναν το βράδυ της Αποκριάς: "με τ' αυγό να τα' ανοίξω!". Είναι κοινή συνήθεια να τσουγκρίζουν τα αυγά, δηλ. να κτυπά ο ένας τ' αυγό του άλλου, μύτη με μύτη κ.λπ. Τότε παίρνουν από το εικονοστάσι το κόκκινο αυγό του περασμένου χρόνου και τοποθετούν ένα καινούργιο.

Στη **Σινώπη** "άμα τελείωνε η Ανάσταση, πήγαιναν σπίτι, έπαιρναν από το εικονοστάσι το κόκκινο αυγό του περασμένου χρόνου, κάθονταν στο τραπέζι, πάστρευαν το παλιό αυγό κι έτρωγε ο καθένας λίγο για χάρη τον Χριστού. Κατόπιν έπαιρναν τα καινούργια, τα αυγά του Καλού Λόγου και έλεγαν το Χριστός Ανέστη (=τσουγκρίζανε) και τα έτρωγαν. Ένα από τα καινούργια αυγά του Καλού Λόγου έβαζαν πάλι στο εικονοστάσι".

Σε μερικούς τόπους το τραπέζι δεν το σηκώνουν επί τρεις ημέρες, τα δε ψίχουλα τα ρίχνουν στ' αμπέλια, για να μεταδοθεί σ' αυτά η αφθονία.

Αλλά το κύριο φαγητό του Πασχαλινού τραπέζιου είναι το **αρνί**, το οποίο ψήνουν στη σούβλα ή γεμιστό με ρύζι, κουκουνάρια και σταφίδες στο

φούρνο.

Σε πολλά μέρη το πασχαλινό αρνί αγιάζει ο παπάς, ο οποίος περιέρχεται από σπίτι σε σπίτι. Π.χ. "Κάθε Ροδίτης, φτωχός ή πλούσιος, το θεωρεί καλό στο σπιτικό του να σφάξει τη Λαμπρή ένα ρίφι η αρνί, που το λένε πασκάτη ή λαμπριώτη. Το παραγεμίζουν με χοντρό σιτάρι αλεσμένο στο χερόμυλο) και βάλλοντάς το σε μια λεκάνη το ψήνουν στο φούρνο. Μετά την απόλυση, στην πρώτη Ανάσταση ο παπάς του χωριού γυρίζει όλους τους φούρνους ευλογώντας όλες τις λεκάνες με την σχετική ευχή του ευχολογίου, παίρνει τον κόπο του, (ένα κομμάτι ψημένο κρέας και λίγη γέμιση)".

Ο χορός του Πάσχα, ο οποίος γίνεται μετά την απόλυση στον αυλόγυρο της Εκκλησίας ενέχει πολλή ιεροπρέπεια με τον ιερέα προεξάρχοντα του χορού και

τους ενορίτες ακολουθώντας κατά ηλικία και τραγουδώντας ειδικά με την περίπτωση τραγούδια.

Π.χ. Στη **Σκυλόγιαννη της Εύβοιας** "χορεύουν γύρω από την εκκλησία, τραγουδώντας:

Σήμερα Χριστός Ανέστη / και στους ουραμούς ευρέθη,
σήμερα τα παλληκάρια / στέκονται σαν τα βλαστάρια κ.τ.λ.

Στην **Αργιθέα Αγράφων** "Φυσικά το χορό θα σύρουν οι γεροντότεροι και συχνά γίνεται χωριστός αντρίκειος και χωριστός γυναικείος χορός..."

Στην **Αμυγδαλιά Δωρίδας** "Όταν βγαίνουν στο προαύλιο της Εκκλησίας... πιάνονται σε χορό οι άντρες μόνο και προπαντός οι πιο σεβάσμιοι. Το χορό παλιά ξεκινούσε πρώτα ο παπάς τραγουδώντας το τραγούδι "Σαράντα δυο Τουρκόπουλα..." και φέρνουν γύρω την εκκλησία τρεις φορές και μετά ξεκινούν χορεύοντας και κατεβαίνουν στην πλατεία".

Στην **Αίγινα** ο χορός ήταν κλειστός χωρίς χορηγό (πρωτοχορευτή), ο δε κύκλος του γινόταν τόσο μεγάλος, ώστε ο ναός, ο οποίος δεν είναι και πολύ μεγάλος, βρισκόταν στο κέντρο του κύκλου... Όταν δε επρόκειτο ν' αρχίσουν τον χορό, ο εκεί παραβρισκόμενος παπάς έβγαине από την θύρα του ναού κι έψαλλε το "Χριστός Ανέστη". Μετά κάποιος τραγουδιστής άρχιζε να τραγουδάει ένα απ' τα τραγούδι της γιορτής, οι δε χορευτές χόρευαν σύμφωνα με το τραγούδι.

Στην **Κέρκυρα**, στο χωριό Επίσκεψη, απαντάται ο χορός των Παπάδων. Το χορό τους συνοδεύουν με φωνητικό τραγούδι, ενώ πιο παλιά συμμετείχε και τσαμπούνα.

Στον **Έμπονα της Ρόδου**, γίνεται χαρακτηριστικό πασχαλινό πανηγύρι όπου οι Εμπονιότισσες με τις βαριές πολύχρωμες δωδεκανησιακές φορεσιές τους, χορεύουν χαρακτηριστικούς παραδοσιακούς χορούς και χτυπάνε με τις μπότες τους τη γη σαν να δηλώνουν σταθερά την παρουσία τους.

Στην **Κύθνο** το Πάσχα γίνεται μεγάλο λαϊκό γλέντι και συνήθως γάμοι με παλαιά γραφικότητα. Ακολουθεί γεύμα όπου σερβίρονται τα "αληφόνια", άγρια πικροράδικα και τα περίφημα θερμιώτικα "τσιμπητά" μαζί με φρέσκια μυζήθρα. "Τρεις νύφες θα χορέψουνε κι οι τρεις στο πανηγύρι χώρια θα πιάσει η κάθε μια και το χορό θα σύρει Αρχίνησε τραγουδιστή και το λαγούτο παίξε και χώρια τα παινέματα της κάθε νύφης πλέξε".

Στο **Καστελλόριζο** ο χορός των κοριτσιών που στήνεται στον αυλόγυρο του Μητροπολιτικού ναού το απόγευμα της Κυριακής του Πάσχα, είναι από τα γραφικότερα λαμπριάτικα έθιμα. Για τις περιορισμένες κοπέλες του νησιού είναι ένα από τα κυριότερα γεγονότα της ζωής τους. Είναι η μόνη περίπτωση να δουν και να τις δουν τα παλικάρια του νησιού.

"ΑΔΕΛΦΟΠΟΙΪΑ"

Την Κυριακή του Πάσχα, μία μέρα που τόσο φανερά εκδηλώνεται η χριστιανική αγάπη, συνήθιζαν άλλοτε να συνάπτουν και την σχέση της **αδελφοποιΐας**, η οποία ανυψώνει τη φιλία σε δεσμό αδελφικής αγάπης. Είναι δε αξιοσημείωτο, ότι η πράξη αυτή ελάμβανε την μορφή πραγματικής ιεροτελεστίας. Όπως αναφέρουν παλαιοί Αθηναίοι, στην Αθήνα (άλλοτε) στον Εσπερινό της Λαμπρής γινόντουσαν οι αδερφοποιτοί. Έπρεπε να έχουν κι ένα κορίτσι μαζί τους. Ο παπάς, αφού τους διάβαζε, τους όρκιζε στο Ευαγγέλιο, τους περιζωναν μ' ένα μακρύ κόκκινο ζωνάρι και τους τράβαγαν προς το ιερό. Ύστερα, φιλούσαν ο ένας τον άλλον, φιλούσαν και τον παπά στο χέρι και γίνονταν αδερφοποιτοί". Το κορίτσι απ' τη στιγμήν αυτή το είχαν σαν αδελφή (σταυραδερφή). Αλλού οι αδερφοποιτοί σταύρωναν τα αίματά τους, δηλ. άνοιγαν τις φλέβες τους και αναμείγνυαν το αίμα τους.

ΟΙ ΚΟΥΝΙΕΣ

Οι κούνιες, τις οποίες κρεμούν από τα δένδρα, αποτελούν αρχαίο έθιμο που γίνεται κάθε Κυριακή του Πάσχα και θυμίζουν την "αιώρα" των Αθηναίων παρθένων κατά τα Ανθεστήρια, μια από τις λαϊκότερες γιορτές, η οποία γιορταζόταν στις αρχές της άνοιξης. Με τις κούνιες συντραγουδιούνται

Στον **Αίνο** "το Πάσχα, οι χωρικοί κουνιούνται στην κούνια, για να κάνουν πολύ σουσάμι".

Στη **Βιζύη** "η κούνια πρέπει να γίνει στο χλωρό, στο δένδρο που θα βλαστήσει κι όχι στο ξερό". Δεν πρόκειται λοιπόν για απλό παιχνίδι ή ψυχαγωγία των χωρικών, αλλά για συνήθεια όχι σπάνια στις αγροτικές γιορτές, η οποία αρχικά είχε πιθανώς μαγικό χαρακτήρα, που αποσκοπούσε στην επίτευξη. Κουνιούνται, ενώ τραγουδούν τραγούδια της κούνιας. Π.χ.: Κουνήσετε τις έμορφες, κουνήσετε τις άσπρες, κουνήσετε τις λεμονιές, πού 'ναι ανθούς γεμάτες".

Στη **Σάμο** το Πάσχα καίνε τον "τσιφούτη" (Ιούδα) και ακολουθεί λαϊκό τοπικό

Από το αφιέρωμα της ΕΡΤ